

МІНІСТЕРСТВО ВНУТРІШНІХ СПРАВ УКРАЇНИ

**ХАРКІВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ВНУТРІШНІХ СПРАВ**

ГОЛЕНКО ІРИНА ПЕТРІВНА

УДК 347.451.031:338.46

**ПРАВОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ ЦИВІЛЬНИХ ВІДНОСИН,
ПОВ'ЯЗАНИХ З ПЕРЕВЕЗЕННЯМ ПАСАЖИРІВ
АВТОМОБІЛЬНИМ ТРАНСПОРТОМ**

12.00.03 – цивільне право і цивільний процес;
сімейне право; міжнародне приватне право

Автореферат
дисертації на здобуття наукового ступеня
кандидата юридичних наук

Харків – 2021

Дисертацією є рукопис.

Праця виконана в Харківському національному університеті внутрішніх справ Міністерства внутрішніх справ України.

Науковий керівник:

кандидат юридичних наук, доцент
ШИШКА Олександр Романович,
Харківський національний університет
внутрішніх справ, доцент кафедри
цивільно-правових дисциплін факультету № 4

Офіційні опоненти:

доктор юридичних наук, професор,
академік Національної академії
правових наук України,
МАЙДАНІК Роман Андрійович,
завідувач кафедри цивільного права
Інституту права Київського національного університету
Шевченка

кандидат юридичних наук
РУБАН Олена Олександрівна,
асистент кафедри цивільного права № 2
Національного юридичного університету
імені Ярослава Мудрого

Захист відбудеться 26 квітня 2021 р. о 14 годині на засіданні спеціалізованої вченої ради Д 64.700.02 у Харківському національному університеті внутрішніх справ за адресою: 61080, м. Харків, просп. Льва Ландау, 27.

3 дисертацією можна ознайомитися в бібліотеці Харківського національного університету внутрішніх справ за адресою: 61080, м. Харків, просп. Льва Ландау, 27.

Автореферат розісланий 25 березня 2021 р.

Учений секретар
спеціалізованої вченої ради

Є. Ю. Подорожній

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

Актуальність теми дослідження. В умовах розвитку сучасного демократичного суспільства на особливу увагу заслуговує правове забезпечення та захист фундаментальних суб'єктивних прав учасників цивільних відносин. Зокрема, це стосується права фізичної особи на пересування. Це право не є автономним, адже реалізується такими особами в межах певних цивільних правовідносин, які опосередковані певним видом перевезення. Значна частка таких правовідносин стосується саме перевезення пасажирів автомобільним транспортом. Останнім часом вони набули неабиякої трансформації та розвитку. Це стосується не лише нових видів і режимів перевезення пасажирів автомобільним транспортом, а також видів самого транспорту, але обумовлено і станом науково-технічного прогресу, організаційних досягнень чи інновацій, які застосовуються чи можуть застосовуватися у сфері транспорту взагалі та перевезення пасажирів зокрема. Як наслідок, стан правового регулювання між нормою та фактами не завжди належним чином реагує на певні випадки, що доволі часто призводить до порушення прав та інтересів учасників таких відносин. Усе це обґрунтовує необхідність переосмислення таких відносин та потребує ревізії відповідних норм цивільного законодавства.

Наразі цивільні відносини, пов'язані з перевезенням пасажирів автомобільним транспортом, урегульовані системою цивільного, господарського, транспортного законодавства, а також законодавства про захист прав споживачів. Водночас, аналіз відповідних нормативно-правових актів свідчить про те, що певна їх частина недостатньо враховує специфіку таких відносин (ЦК України), інша – стосується лише аспектів захисту окремого сегмента суб'єктивних прав учасника таких відносин (Закон України «Про захист прав споживачів»), решта – містить атавістичні та архаїчні за своїм змістом норми, що не відповідають сучасним потребам громадянського суспільства (Закони України «Про транспорт», «Про автомобільний транспорт», Постанова Ради Міністрів УРСР «Про статут автомобільного транспорту УРСР» та інші нормативно-правові акти).

Актуальність теми дослідження також підкреслюється й недостатньою кількістю в Україні теоретичних розробок. Так, дослідження з обраного нами напряму умовно можна поділити на ті, що присвячені договірним зобов'язанням з надання транспортних послуг (І. С. Лукасевич-Кругник), перевезенню пасажирів взагалі (Г. В. Самойленко) та перевезенню пасажирів таксі зокрема (О. М. Нечипуренко), перевезенню вантажу автомобільним транспортом (А. В. Волкова, А. В. Яновицька), перевезенню пасажирів, багажу та

вантажу іншими видами транспорту (І. О. Безлюдько, Т. О. Колянковська, А. О. Мінченко, В. А. Попова, Д. А. Рябкіна, Є. Д. Стрельцова), захисту прав споживачів (В. Я. Горблянський, У. П. Гришко, О. П. Письменна, Г. А. Осетинська, Н. В. Федорченко). Проте їх аналіз свідчить, що на монографічному рівні в Україні не проводилось комплексне дослідження щодо: юридичних фактів і порядку вступу у правовідносини з перевезення пасажирів автомобільним транспортом та самі види таких правовідносин, у тому числі в аспекті їх деталізації на рівні правового становища сторін, об'єкта (особливо в аспекті визначення критеріїв якості, що мають висуватися до послуги) і належної системи суб'єктивних прав та юридичних обов'язків, зумовлених суспільними викликами, сьогодишньою специфікою та видами таких правовідносин; особливостей виконання й відповідальності сторін за порушення договору перевезення пасажирів автомобільним транспортом.

Таким чином, цивільно-правове регулювання відносин, пов'язаних з перевезенням пасажирів автомобільним транспортом на сьогодні недостатньо врегульоване, що потребує повного та всебічного монографічного аналізу з метою побудови адекватного й ефективного механізму їх врегулювання та гарантій проти зловживання правами сторонами таких правовідносин.

Викладене доводить актуальність і практичну значущість цього дослідження та вимагає формування теоретичних узагальнень, практичних висновків і оптимальної моделі регулювання відносин, пов'язаних з перевезенням пасажирів автомобільним транспортом.

Теоретичну основу дослідження склали наукові праці А. А. Агаркова, С. С. Алексєєва, О. А. Беляневича, С. М. Бервена, В. А. Белова, Т. В. Блащук, Т. В. Боднар, М. І. Брагінського, В. В. Вітряньського, А. В. Волкової, В. Ю. Голубєвої, Б. М. Гонгала, А. Б. Гриняка, Е. М. Деркач, О. В. Дзери, І. А. Діковської, А. С. Довгерта, Ж. В. Завальної, В. Б. Ісакова, О. С. Йоффе, О. В. Клепикової, А. В. Коструби, О. О. Кота, Н. С. Кузнецової, О. В. Літвінової, І. С. Лукасевич-Крутник, В. В. Луця, Р. А. Майданика, Є. О. Мічуріна, В. Г. Олюхи, М. Д. Пленюк, О. М. Садікова, Г. В. Самойленко, І. Я. Сенюти, І. В. Спасибо-Фатєєвої, Р. О. Стефанчука, Є. О. Суханова, В. О. Тархова, Ю. К. Толстого, Є. О. Харитоновна, О. І. Харитонової, А. Р. Чанишевої, С. І. Шимон, Р. Б. Шишки, О. Р. Шишки, В. С. Щербини та ін.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами, грантами. Дисертаційне дослідження виконано відповідно до Стратегії сталого розвитку «Україна-2020», затвердженої Указом Президента України від 12 січня 2015 р. № 278/2015; п. 2.2 додатка 2 та пп. 8.6, 8.7

додатка 8 до Переліку пріоритетних напрямів наукового забезпечення діяльності органів внутрішніх справ України на період 2015–2019 років, затвердженого наказом МВС України від 16 березня 2015 р. № 275; п. 5.29 Пріоритетних напрямів наукових досліджень Харківського національного університету внутрішніх справ на період 2016–2019 років, схвалених Вченою радою Харківського національного університету внутрішніх справ 23 лютого 2016 р. (протокол № 2); науково-дослідної теми Харківського національного університету внутрішніх справ «Законотворча та законодавча діяльність в Україні» (№ ДР 0113U008189).

Мета і завдання дослідження. *Метою* дисертаційного дослідження є виявлення та вирішення комплексу теоретичних проблем і практичних завдань врегулювання відносин, пов'язаних з перевезенням пасажирів автомобільним транспортом, встановлення на основі комплексного аналізу актів цивільного законодавства, правозастосовної практики та матеріалів ЗМІ специфіки таких відносин, розкриття їх правової природи та визначення способів розв'язання виявлених проблем, що виникають при здійсненні та захисті суб'єктивних прав пасажирів і перевізника.

Для досягнення зазначеної мети було поставлено такі *завдання*:

- виявити проблематику дослідження та установити стан наукових досліджень цивільних відносин, пов'язаних з перевезенням пасажирів автомобільним транспортом;
- розкрити особливості етапів становлення цивільних відносин, пов'язаних з перевезенням пасажирів автомобільним транспортом в Україні, та їх правове регулювання;
- установити місце цивільних правовідносин, пов'язаних з перевезенням пасажирів автомобільним транспортом у системі цивільного права, і підстави їх виникнення;
- визначити поняття та види цивільних правовідносин, пов'язаних з перевезенням пасажирів автомобільним транспортом, і надати їм правову характеристику;
- надати юридичну характеристику договору перевезення пасажирів автомобільним транспортом і встановити його істотні умови;
- визначити правовий статус пасажирів як сторони договору перевезення пасажирів автомобільним транспортом;
- з'ясувати особливості виконання зобов'язань за договором перевезення пасажирів автомобільним транспортом;
- виявити особливості відповідальності сторін за договором перевезення пасажирів автомобільним транспортом.

Об'єктом дослідження є цивільні відносини, пов'язані з перевезенням пасажирів автомобільним транспортом.

Предметом дослідження є правове регулювання цивільних відносин, пов'язаних з перевезенням пасажирів автомобільним транспортом.

Методи дослідження. Для досягнення визначеної мети та поставлених завдань у процесі дослідження використано загальнонаукові та спеціальні методи. Так, застосування *історичного методу* дозволило відстежити становлення цивільних відносин, пов'язаних з перевезенням пасажирів автомобільним транспортом в Україні (*підрозділ 1.2*). За допомогою *порівняльно-правового методу* були виявлені схожі та відмінні риси при визначенні поняття договору та відносин, пов'язаних з перевезенням пасажирів автомобільним транспортом (*підрозділ 1.4 та 2.2*), поняття «пасажир» (*підрозділ 2.3*). Використання *діалектичного методу* дало можливість широкого використання окремих парних категорій діалектики (форма та зміст, явище, структура та елемент, причина й наслідок тощо) (розділи 1–3). Застосування *формально-логічного методу* сприяло виявленню суперечностей у поняттєвому апараті, який застосовується в теорії цивільного права та в актах законодавства, а також дозволило провести логічний та етимологічний аналіз норм цивільного законодавства, які закріплюють і регулюють права учасників відносин щодо перевезення пасажирів автомобільним транспортом (*підрозділи 1.4, 2.3 та 3.2*). *Системно-структурний* метод використано для класифікації видів та встановлення місця цивільних відносин, пов'язаних з перевезенням пасажирів автомобільним транспортом, з'ясування аспектів юридичної відповідальності за договором перевезення пасажирів автомобільним транспортом (*підрозділи 1.3-1.4, 3.3*). За допомогою *логіко-юридичного методу та методу моделювання* стало можливим формулювання пропозицій щодо вдосконалення чинного законодавства та розроблення частини запропонованого Кодексу автомобільного транспорту України.

Наукова новизна отриманих результатів. Дисертація є першим в Україні комплексним дослідженням, в якому запропоновано наукові підходи розв'язання проблем, що виникають при регулюванні цивільних відносин, пов'язаних з перевезенням пасажирів автомобільним транспортом. Наукова новизна одержаних результатів конкретизується в основних наукових положеннях, що виносяться на захист.

Уперше:

— встановлено, що для моделі правового регулювання цивільних відносин, пов'язаних з перевезенням пасажирів автомобільним транспортом в Україні, характерна наявність дворівневого підходу регулювання – базовий (законодавчий) та індивідуально-встановлюючий

(договірний). Законодавчий рівень характеризується розгалуженою та багаторівневою системою нормативно-правових актів різних рівнів, які мають неоднакову юридичну силу та рівень підпорядкування. Договірний рівень характеризується тим, що ЦК України та інші законодавчі акти дають широкі можливості врегулювання певної специфіки відносин саме за домовленістю сторін;

— *обгрунтовано* необхідність включення до змісту § 5.34 Концепції оновлення ЦК України, яка підготовлена членами робочої групи, утвореної постановою Кабінету Міністрів України «Про утворення робочої групи щодо рекодифікації (оновлення) цивільного законодавства України» від 17 липня 2019 р. № 650 питання необхідності комплексного оновлення та більш деталізованого впровадження цивільно-правових норм, що регулюють відносини, пов'язані з перевезенням пасажирів автомобільним транспортом;

— *обгрунтовано* необхідність створення нормативно-правового акта спеціальної дії, спрямованого на регулювання цивільних відносин, пов'язаних з перевезенням пасажирів автомобільним транспортом – Кодексу автомобільного транспорту України. Розроблено його структуру та запропоновано окремі норми до його змісту;

— *виявлено*, що договірне зобов'язання з надання послуги перевезення пасажирів автомобільним транспортом є основним правовідношенням стосовно інших правовідносин (правовідносин щодо особистих немайнових благ – здоров'я, життя, свободи, особистої недоторканності тощо; правовідносин, що опосередковують згідно з договором і законом правомірне володіння та користування речами перевізника; охоронні правовідносини тощо), які тісно пов'язані з таким (основним) правовідношенням;

— *установлено*, що договір перевезення пасажирів автомобільним транспортом є змішаним договором. Це пояснюється тим, що факт укладення договору перевезення пасажирів автомобільним транспортом зумовлює не лише отримання відповідної послуги, а й передбачає можливість, а інколи й необхідність користування транспортним засобом та/або приналежними речами у межах, визначених договором, законом або суттю відносин, які склалися. При цьому правовідносини, які виникають за договором, взаємопов'язані;

— *визначено*, що законодавчий рівень установлення та закріплення правового статусу пасажирів характеризується розгалуженою й багаторівневою системою нормативно-правових актів різних рівнів, які мають неоднакову юридичну силу, структурованість і рівень їх підпорядкування. Він значною мірою залежить від змісту певного нормативно-правового акта і сфери, яку він покликаний охопити, а також

від кількості й статусу тих, на кого він розрахований. Тому обсяг змісту правового становища пасажирів залежить від конкретної обставини справи та суті відносин, до яких у регулятивному процесі застосовується конкретна норма права;

— в залежності від стану хворого, за придатністю до транспортування фізичних осіб *поділено* на транспортабельних і нетранспортабельних. При цьому транспортабельність має визначатися через стан нетранспортабельності, під яким слід розуміти такий стан хворої фізичної особи, якій транспортування може заподіяти більше шкоди, навіть її смерть, ніж користі від лікування в іншому місці. Стан нетранспортабельності має бути критерієм обмеження права фізичної особи на її перевезення;

— *доведено*, що діти (віком до 6 років) під час безоплатного їх перевезення на автомобільному транспорті є пасажирами, хоча й з меншим обсягом їх правосуб'єктності, що обумовлено обсягом їх дієздатності та особливостями участі їх у правовідносинах з перевезення пасажирів автомобільним транспортом. При цьому на підставі Конституції України та інших нормативно-правових актів доведено, що при перевезенні перевізник повинен забезпечити таку дитину окремим місцем з використанням спеціальних засобів, що дають змогу пристігнути її ременями безпеки, передбаченими конструкцією певного транспортного засобу;

— аргументовано необхідність на законодавчому рівні встановити систему норм, що визначатиме критерії та методи оцінки якості виконання зобов'язання. Така правова гарантія сприятиме належному виконанню будь-якого зобов'язання, в якому якість виконання є однією з важливих умов договору. У зв'язку з цим запропоновано доповнити ЦК України ст. 527-1 з назвою «Якість виконання зобов'язання».

Удосконалено:

— *легальне* поняття договору перевезення пасажирів автомобільним транспортом, за яким одна сторона (перевізник) зобов'язується безпечно, вчасно та якісно перевезти автомобільним транспортом другу сторону (пасажирів) до пункту призначення, а пасажир зобов'язується сплатити встановлену плату за проїзд. Запропоновано до безоплатного договору перевезення пасажирів автомобільним транспортом застосовувати положення про договір перевезення пасажирів автомобільним транспортом, крім тих норм, які суперечать суті такого зобов'язання. Так само це стосується і випадків, коли однією стороною договору виступають декілька фізичних осіб, що є пасажирами;

— *поняття* послуги з перевезення пасажирів/пасажирів автомобільним транспортом як дії або діяльності (системи правомірних дій) фактичного характеру перевізника, головною метою якого є безпечне, комфортне та зручне переміщення легковим автомобілем, автобусом або іншим автомобільним транспортом у просторі фізичної особи/фізичних осіб (пасажирів/пасажирів) до пункту його/їх призначення;

— *легальне поняття* «пасажир», під яким пропонується розуміти будь-яку фізичну особу, незалежно від віку та стану здоров'я (крім випадку, коли така особа є нетранспортабельною), яка відмінна від перевізника чи інших визначених законом осіб (водій, персонал автомобільного транспорту тощо), та яка на законних підставах (за договором або законом) перебуває в певному транспортному засобі, у тому числі користується ним (у межах, визначених договором та законодавством) або має право на одержання послуги перевезення чи інші додаткові послуги, які тісно пов'язані з таким перевезенням;

— *підхід*, згідно з яким суб'єктивне право фізичної особи – пасажирів на безпечну поїздку в автомобільному транспорті становить собою особисте немайнове право фізичної особи здійснювати поїздку автомобільним транспортом у безпечних для життя та здоров'я умовах, у межах, передбачених законом, та вимагати від інших фізичних осіб – пасажирів, компетентних органів державної влади та місцевого самоврядування, перевізника й персоналу дотримання норм і правил безпеки на автомобільному транспорті, утримуватись від їх порушення та, у разі їх порушення чи загрози такого порушення, – припинити вказані дії та відновити право на безпечну поїздку цієї фізичної особи у зазначеному транспорті;

— *позицію* щодо необхідності закріплення у ЦК України презумпції згоди фізичної особи – пасажирів на автоматичну відеофіксацію в салонах автомобільного транспорту з метою забезпечення доказової бази при виникненні спорів між перевізниками та пасажирів, та обопільного зменшення порушення прав цих сторін при виконанні ними договору перевезення пасажирів автомобільним транспортом. Такий правовий підхід сприятиме реалізації виховної функції цивільного права. У зв'язку з цим запропоновані відповідні зміни та доповнення в ст. 307 ЦК України.

Набули подальшого розвитку:

— *підхід*, згідно з яким істотними умовами договору перевезення пасажирів автомобільним транспортом є умови про його предмет, оплату (провізну плату), строк і місце (пункт) призначення;

— позиція, що умова щодо якості послуги перевезення пасажирів автомобільним транспортом є однією із сутнісних ознак предмета договору перевезення пасажирів автомобільним транспортом. Тож, цю умову слід вважати складовою принципу належного виконання зобов'язання за таким договором;

— *позиція*, що необхідною та ефективною для стабільності правовідносин та забезпечувальним видом належного виконання зобов'язань за договором перевезення пасажирів автомобільним транспортом є неустойка;

— *аргументація* щодо необхідності певні обов'язки перевізника за договором перевезення пасажирів автомобільним транспортом посилити заходами юридичної відповідальності. У зв'язку з цим обґрунтовано необхідність внесення змін і доповнень до ст. 922 ЦК України;

— *аргументація* щодо необхідності до певних обов'язків пасажирів за договором перевезення пасажирів автомобільним транспортом установити певні заходи юридичної відповідальності. У зв'язку з чим запропоновано доповнити ЦК України ст. 924-1 з назвою «Відповідальність пасажирів за зобов'язаннями, що випливають з договору перевезення»;

— *позиція*, згідно з якою при зверненні пасажирів до суду з метою відшкодування моральної шкоди, завданої йому при виконанні відповідних договірних зобов'язань представником перевізника, ефективним способом захисту порушених прав є вимога, згідно з якою такий порушник має вибачитись перед пасажиром.

Практичне значення отриманих результатів полягає в тому, що сформульовані в дисертаційній праці положення, висновки, пропозиції та рекомендації можуть бути використані: *у науково-дослідній діяльності* – при подальших наукових дослідженнях проблем регулювання цивільних відносин, пов'язаних з перевезенням пасажирів автомобільним транспортом та іншими видами транспорту; *у правотворчій діяльності* – з метою удосконалення окремих норм чинного законодавства, спрямованих на регулювання цивільних відносин, пов'язаних з перевезенням пасажирів автомобільним транспортом; *у правозастосовній діяльності* – судами при застосуванні цивільного законодавства, що регулює відносини, пов'язані з перевезенням пасажирів автомобільним транспортом, адвокатами, нотаріусами, іншими суб'єктами – при укладенні договорів під час перевезення пасажирів автомобільним транспортом; *у навчальному процесі* – у процесі підготовки лекційного матеріалу, підручників, навчальних посібників і науково-методичних рекомендацій з дисциплін «Цивільне право України», «Цивільний процес

України», «Актуальні проблеми цивільного права та процесу», «Транспортне право України» тощо.

Апробація результатів дисертації. Одержані в ході дослідження висновки, узагальнення та пропозиції обговорювалися на засіданні кафедри цивільного права і процесу факультету № 6 Харківського національного університету внутрішніх справ, були оприлюднені на таких наукових і науково-практичних конференціях: Міжнародна наукова конференція «Римське право і сучасність» (23 травня 2013 р., м. Одеса); Науково-практична конференція, присвячена пам'яті Олександра Анатолійовича Пушкіна (27 травня 2016 р., м. Харків).

Публікації. Основні положення дисертації викладені в дев'ятьох наукових працях, зокрема у п'ятьох наукових статтях, опублікованих у наукових фахових виданнях, визначених МОН України, двох – у наукових періодичних виданнях інших держав, і тезах двох виступів на наукових конференціях.

Структура і обсяг дисертації обумовлені метою та завданнями. Дисертація складається з анотації, переліку умовних позначень, вступу, трьох розділів, що об'єднують десять підрозділів, висновків, списку використаних джерел. Загальний обсяг дисертації становить 231 сторінка, з них основного тексту – 197 сторінок. Список використаних джерел – 34 сторінок (311 найменувань).

ОСНОВНИЙ ЗМІСТ РОБОТИ

У **Вступі** обґрунтовано вибір теми дисертації, визначено її зв'язок з науковими програмами, планами, темами, грантами, встановлено мету дослідження, його завдання, об'єкт, предмет, методи, розкрито наукову новизну та практичне значення результатів дослідження, наведено відомості про апробацію результатів дослідження та публікації автора за темою дисертації, зазначено структуру дисертації та її загальний обсяг.

Розділ 1 «Теоретико-правові та методологічні засади дослідження цивільних відносин, пов'язаних з перевезенням пасажирів автомобільним транспортом» складається з чотирьох підрозділів.

У *підрозділі 1.1 «Проблематика дослідження та стан наукових досліджень цивільних відносин, пов'язаних з перевезенням пасажирів автомобільним транспортом»* проаналізовано теоретичні напрацювання, що присвячені тематиці перевезення пасажирів автомобільним транспортом, розкрито основне коло проблемних питань цієї сфери.

Встановлено, що проблематика дослідження передусім зумовлена відсутністю системи спеціальних норм, які покликані упорядковувати

саме відносини щодо перевезення пасажирів автомобільним транспортом. Та незначна частина спеціальних норм, які містяться в ЦК України та інших нормативних актах законодавства України, враховуючи розвиток і специфіку таких відносин, наразі нездатна забезпечити належну охорону й захист прав та інтересів їх учасників. Те саме стосується й загальних норм, які застосовуються при регулюванні таких відносин. Це зумовлено й численними матеріалами судової практики, які обумовлюють практичні проблеми у сфері перевезення пасажирів автомобільним транспортом, серед яких слід відзначити: порушення суб'єктивних прав пасажирів (у тому числі пасажирів-пільговиків) при здійсненні перевезень автомобільним транспортом перевізниками; порушення, які пов'язані із завданням перевізником або пасажиром матеріальної шкоди, у тому числі й шкоди, завданої життю та здоров'ю пасажирів внаслідок ДТП; відшкодування на користь пасажирів упущеної вигоди тощо.

Аналіз стану наукових досліджень свідчить, що теоретичні розробки, присвячені тематиці перевезення пасажирів автомобільним транспортом, перевезення пасажирів, багажу іншими видами транспорту, можна класифікувати за наступними критеріями. Залежно від предмета дослідження їх можна поділити на ті, які проведені щодо перевезення пасажирів автомобільним транспортом, перевезення вантажу автомобільним транспортом та перевезення пасажирів, багажу та вантажу іншими видами транспорту. Залежно від законодавства, яке становить предмет певного дослідження: на національні та зарубіжні. Залежно від виду чи режиму перевезення пасажирів автомобільним транспортом – праці, присвячені розгляду питань перевезення пасажирів міським, приміським і міжміським сполученнями. Залежно від спрямованості – на ті, що охоплюють усю транспортну сферу, та ті, що присвячені окремим її аспектам (договорам, юридичній відповідальності тощо).

У підрозділі 1.2 *«Становлення цивільних відносин, пов'язаних з перевезенням пасажирів автомобільним транспортом в Україні, та їх правове регулювання»* визначено етапи становлення та розвитку законодавчого регулювання цивільних відносин, пов'язаних з перевезенням пасажирів автомобільним транспортом, зосереджено увагу на правовому регулюванні та певних його проблемах.

Виявлено, що становлення та розвиток законодавчого регулювання цивільних відносин, пов'язаних з перевезенням пасажирів автомобільним транспортом, характеризується чотирма основними етапами: «матеріально-технологічний», «дореволюційний», «радянський» і «сучасний».

На підставі аналізу норм позитивного права встановлено, що для моделі правового регулювання цивільних відносин, пов'язаних з

перевезенням пасажирів автомобільним транспортом, в Україні характерна наявність дворівневого підходу регулювання – базовий (законодавчий) та індивідуально-встановлюючий (договірний). Обґрунтовано та підкреслено пріоритетне значення договірного регулювання цих відносин.

У підрозділі 1.3 *«Місце цивільних відносин, пов'язаних з перевезенням пасажирів автомобільним транспортом, у системі цивільного права»* проводиться порівняльний аналіз цивільних відносин, пов'язаних з перевезенням пасажирів автомобільним транспортом, із суміжними відносинами, врегульованими іншими галузями національного законодавства. Також установлюється місце таких відносин у системі цивільного права України.

Встановлено, що відносини, пов'язані з перевезенням пасажирів автомобільним транспортом, слід розглядати як у широкому так і у вузькому розумінні. В широкому розумінні – це система цивільних і не цивільних відносин, які регулюються відповідними нормами національного законодавства. Переважна більшість не цивільних відносин (публічних відносин), які пов'язані з перевезенням пасажирів автомобільним транспортом, спрямовані на стабільність правового регулювання цивільних відносин і їх належну охорону. У вузькому розумінні та враховуючи напрям дослідження, – це лише цивільні відносини. Система таких відносин становить особисті немайнові та майнові відносини, серед яких є головне правовідношення, та додаткові правовідносини, які сприяють досягненню основної мети, що впливає з договору перевезення пасажирів автомобільним транспортом. Місце цивільних відносин, пов'язаних з перевезенням пасажирів автомобільним транспортом, обумовлено їх сутністю та характером.

У підрозділі 1.4 *«Поняття, загальна характеристика та види цивільних відносин, пов'язаних з перевезенням пасажирів автомобільним транспортом»* доведено, що приватноправові правовідносини, пов'язані з перевезенням пасажирів автомобільним транспортом, є видом цивільних правовідносин, оскільки вони виникають з автономно-вольових актів між юридично рівними та майново самостійними учасниками та спрямовані на задоволення приватних інтересів фізичних та юридичних осіб, які прямо або опосередковано пов'язані із переміщенням фізичної особи (пасажира) з використанням певного виду автомобільного транспорту. Здебільшого такі цивільні правовідносини (у межах регулятивних) мають зобов'язальний характер і належать до договірних правовідносин з надання послуг перевезення на автомобільному транспорті.

Якщо такі правовідносини набувають характеру охоронних, то вони здебільшого належать до недоговірних правовідносин. Тут вони є

відносними, зобов'язальними та похідними від основного правовідношення.

Розділ 2 «Підстави виникнення, юридична характеристика цивільних правовідносин, пов'язаних з перевезенням пасажирів автомобільним транспортом, і правовий статус пасажирів як учасника цих відносин» складається з трьох підрозділів.

У підрозділі 2.1 *«Підстави виникнення цивільних правовідносин, пов'язаних з перевезенням пасажирів автомобільним транспортом»* визначено, що підстави виникнення цивільних правовідносин, пов'язаних з перевезенням пасажирів автомобільним транспортом, є галузевими (для всього цивільного права), підгалузевими (для речових відносин (глави 25, 26 ЦК України), інституційними (для договору перевезення пасажирів) та субінституційними (для договору перевезення пасажирів автомобільним транспортом); вони є правопороджуючими, правозмінюючими та правоприпиняючими, можуть мати імперативний (наприклад, пожежа в автотранспорті, яка є безумовною підставою припинення перевезення пасажирів) та диспозитивний (вживання пасажиром при перевезенні алкогольних напоїв, незначна поломка транспортного засобу) характер.

Обґрунтовано, що основною підставою виникнення цивільних правовідносин, пов'язаних з перевезенням пасажирів автомобільним транспортом, є договір спеціальної правової спрямованості – договір перевезення пасажирів автомобільним транспортом.

У підрозділі 2.2 *«Юридична характеристика та істотні умови договору перевезення пасажирів автомобільним транспортом»* встановлено, що договір перевезення пасажирів автомобільним транспортом слід характеризувати як пойменований, двосторонній, фідуціарний, оплатний (якщо інше не передбачено договором), реальний (якщо укладення договору законом пов'язується з необхідністю видачі квитка) чи консенсуальним, переважно каузальним, але може бути й абстрактним (якщо з домовленості сторін пункт призначення не визначений), не завжди публічним і договором приєднання, може бути договором на користь третьої особи.

Підтверджено, що істотними умовами договору перевезення пасажирів автомобільним транспортом є умови про його предмет, оплату (провізна плата), строк та місце (пункт) призначення.

У підрозділі 2.3 *«Правовий статус пасажирів як сторони договору перевезення пасажирів автомобільним транспортом»* досліджено правове становище пасажирів як сторони договору перевезення пасажирів автомобільним транспортом, визначено правове становище окремих категорій пасажирів, досліджено систему їх суб'єктивних прав та обов'язків.

Установлено, що законодавчий рівень установлення та закріплення правового статусу пасажирів характеризується розгалуженою й багаторівневою системою нормативно-правових актів різних рівнів, які мають неоднакову юридичну силу, структурованість і рівень їх підпорядкування. Тому обсяг змісту правового становища пасажирів залежить від конкретної обставини справи та суті відносин, до яких у регулятивному процесі застосовується конкретна норма права.

Розкрито сутність і поняття однієї з важливих ознак, що характеризують правове становище пасажирів, – його транспортабельність. Визначено її різновиди.

Доведено, що суб'єктивні права та обов'язки, які може мати пасажир, умовно можна поділити на основні та ті, що мають допоміжний або обслуговуючий характер. До основних таких прав слід віднести право на свободу пересування, право на безпеку, право на сервіс і комфорт під час подорожі, право на захист у разі порушення суб'єктивних прав пасажирів.

Розділ 3 «Виконання та цивільно-правова відповідальність за договором перевезення пасажирів автомобільним транспортом» складається з трьох підрозділів.

У підрозділі 3.1 «Виконання зобов'язань за договором перевезення пасажирів автомобільним транспортом» визначено, що ЦК України, як основний акт цивільного законодавства, не містить системи спеціальних норм, спрямованих на регулювання усієї специфіки виконання зобов'язань, що виникають з договору перевезення пасажирів автомобільним транспортом. Щодо спеціального законодавства, то воно містить незначну частину цивільно-правових норм, спрямованих на виконання таких зобов'язань.

У праці здійснюється аналіз виконання зобов'язань за договором перевезення пасажирів автомобільним транспортом через принципи належного виконання, стабільності, розумності, справедливості, добросовісності, принципу ділової співпраці тощо. Розкрито специфіку виконання зобов'язань, що виникає з договору перевезення пасажирів автомобільним транспортом. Враховуючи те, що в цивільному законодавстві відсутнє праворозуміння принципів виконання зобов'язань, а їх доктринальне осмислення, яке існує в науці, є досить оціночним і нестабільним, то їх належне правове закріплення й розкриття їх змісту має обов'язково міститися в цивільно-правових нормах.

У підрозділі 3.2 «Забезпечення виконання зобов'язань за договором перевезення пасажирів автомобільним транспортом» обґрунтовано, що необхідним і важливим елементом, який сприяє досягненню мети договору перевезення пасажирів автомобільним транспортом, є неустойка. При цьому зроблено застереження, що при правовій

регламентації зобов'язань за договором перевезення пасажирів автомобільним транспортом неустойка не повинна надто часто застосовуватися в текстах відповідних нормативно-правових актів, адже перенасичення нею може надалі створити загрозу її трансформації з виду забезпечення виконання зобов'язань у вид цивільно-правової відповідальності, що є зайвим.

З метою забезпечення належного виконання перевізником зобов'язання за договором перевезення пасажирів автомобільним транспортом запропоновані певні зміни до ст. 922 та ст. 924 ЦК України.

У підрозділі 3.3 «Відповідальність сторін за договором перевезення пасажирів автомобільним транспортом», ґрунтуючись на дослідженні національних судових рішень і на матеріалах засобів масової інформації, встановлено та проаналізовано типові порушення, що виникають при виконанні договору перевезення пасажирів автомобільним транспортом.

З метою сприяння захисту прав та інтересів сторін за договором перевезення пасажирів автомобільним транспортом і формування доказової бази щодо порушень, які виникають при виконанні сторонами умов такого договору, обґрунтовується необхідність закріплення у ЦК України презумпції згоди фізичної особи – пасажирів на автоматичну відеофіксацію в салонах автомобільного транспорту. У зв'язку з цим запропоновано відповідні зміни та доповнення в ст. 307 ЦК України.

Розкрито специфіку юридичної відповідальності пасажирів та перевізників за договором перевезення пасажирів автомобільним транспортом, і порушено певні проблемні аспекти виконання такого договору. Обґрунтовано необхідність встановлення певних норм-санкцій для перевізників та пасажирів за невиконання або неналежне виконання ними зобов'язань за договором перевезення пасажирів автомобільним транспортом.

ВИСНОВКИ

У дисертації теоретично узагальнено та запропоновано нове вирішення наукового завдання, яке полягає у формуванні теоретичних підходів, спрямованих на удосконалення національного цивільно-правового регулювання відносин щодо перевезення пасажирів автомобільним транспортом.

Основні теоретичні узагальнення, висновки та практичні пропозиції щодо вдосконалення чинного законодавства полягають у наступному:

1. Проблематика дослідження передусім зумовлена відсутністю системи спеціальних норм, які покликані упорядковувати саме відносини щодо перевезення пасажирів автомобільним транспортом. Та незначна частина спеціальних норм, які містяться у

ЦК України та іншому законодавстві України, враховуючи розвиток і специфіку таких відносин, наразі не здатна забезпечити належну охорону й захист прав та інтересів їх учасників. Тому на законодавчому рівні окремої регулятивної деталізації цивільних відносин, пов'язаних з перевезенням пасажирів автомобільним транспортом, потребує цивільне законодавство в частині щодо: юридичних фактів; порядку вступу у правовідносини та самі види правовідносин, у тому числі в аспекті їх деталізації на рівні правового становища сторін, об'єкта (особливо в аспекті визначення критеріїв якості, що мають висуватися до послуги) і належної системи суб'єктивних прав та юридичних обов'язків, зумовлених сьогодишньою специфікою та видами таких правовідносин; видів, способів стимулювання, обмежень і заборон; видів і засобів захисту порушених суб'єктивних цивільних прав та законних інтересів сторін.

2. Становлення та розвиток законодавчого регулювання цивільних відносин, пов'язаних з перевезенням пасажирів автомобільним транспортом, пов'язане з чотирма основними етапами, які можна визначити як «матеріально-технологічний», «дореволюційний», «радянський» та «сучасний».

3. Для моделі правового регулювання відносин, пов'язаних з перевезенням пасажирів автомобільним транспортом, в Україні характерна наявність дворівневого підходу регулювання – базовий (законодавчий) та індивідуально-встановлюючий (договірний). Проблемою такої правової моделі виявлено те, що основним регулятором цих відносин виступає саме договір, який, виходячи з їх суті, форми (як правило усна) та порядку укладення договору, не здатний належним чином гарантувати стабільність і непорушність правового статусу кожного з учасників таких відносин. Закон у правовому регулюванні виступає лише додатковим засобом правового упорядкування таких відносин, та у переважній більшості містить загальні норми. Та незначна частина спеціальних норм, яка міститься в актах цивільного законодавства України, не здатна системно й повно забезпечити належне правове регулювання, виходячи із специфіки, суті відносин і виду автомобільного транспорту.

4. Цивільні правовідносини, пов'язані з перевезенням пасажирів автомобільним транспортом, є різноаспектними та неоднорідними з огляду на: вид транспорту, яким здійснюються перевезення; режим перевезення (маршрутні, регулярні, нерегулярні тощо); те, чи є воно основним (що виникає з договору та безпосередньо стосується надання послуги перевезення пасажирів автомобільним транспортом) або забезпечувальним правовідношенням (правовідношення, що опосередковує використання транспортного

засобу, отримання інформації, надання інших послуг, відмінних від перевезення пасажирів автомобільним транспортом тощо); правовим статусом самого пасажирів та тих, з ким пасажир перебуває у таких правовідносинах; особливості реалізації суб'єктивних прав і виконання обов'язку (наприклад можливість або неможливість дострокового завершення подорожі транспортом за бажанням пасажирів) тощо.

5. З урахуванням реформаційних тенденцій сучасного цивільного законодавства, запропоновано включити до змісту § 5.34 Концепції оновлення ЦК України, яка підготовлена членами робочої групи, утвореної постановою Кабінету Міністрів України «Про утворення робочої групи щодо рекодифікації (оновлення) цивільного законодавства України» від 17 липня 2019 р. № 650, питання необхідності комплексного оновлення та більш деталізованого впровадження цивільно-правових норм, що регулюють відносини, пов'язані з перевезенням пасажирів автомобільним транспортом. У зв'язку з цим запропоновано розробити та прийняти проєкт нормативно-правового акта спеціальної дії – Кодексу автомобільного транспорту України. Необхідність прийняття такого Кодексу обумовлена тим, що норми національного законодавства, які спрямовані на регулювання цивільних відносин, пов'язаних з перевезенням пасажирів автомобільним транспортом, показує, що транспортне законодавство не здатне належним чином їх регламентувати; положення цивільного законодавства є загальними й не враховують усієї їх специфіки; законодавство про захист прав споживачів здійснює охорону незначної частини суб'єктивних прав, і то – лише пасажирів.

6. Правовідносини, пов'язані з перевезенням пасажирів автомобільним транспортом, є видом цивільних правовідносин, оскільки такі правовідносини виникають з автономно-вольових актів між юридично рівними та майново самостійними учасниками, і спрямовані на забезпечення задоволення саме приватних інтересів фізичних та юридичних осіб. Здебільшого такі цивільні правовідносини (у межах регулятивних) мають зобов'язальний характер і належать до договірних правовідносин з надання послуг перевезення на автомобільному транспорті. Якщо такі правовідносини набувають характеру охоронних, то вони здебільшого належать до недоговірних правовідносин. Тут вони є відносними, зобов'язальними та похідними від основного правовідношення.

7. Основною підставою виникнення цивільних правовідносин, пов'язаних з перевезенням пасажирів автомобільним транспортом, є не будь-який договір, а спеціальної правової спрямованості, – договір з перевезення пасажирів автомобільним транспортом.

8. Установлено, що договірні зобов'язання з надання послуг перевезення на автомобільному транспорті є основним правовідношенням стосовно інших правовідносин (правовідносини, що опосередковують згідно з договором і законом правомірне володіння та користування речами перевізника, охоронні правовідносини тощо), які тісно пов'язані з перевезенням пасажирів автомобільним транспортом. Тому укладення договору перевезення пасажирів автомобільним транспортом зумовлює не лише отримання відповідної послуги, а й передбачає можливість, а інколи й необхідність користування таким транспортним засобом та/або приналежними речами у межах, визначених договором, законом та суті відносин, які склалися. Наведене вказує на те, що такий договір є змішаним договором. При цьому правовідносини, які виникають за договором, взаємопов'язані.

9. Засновуючись на положеннях правової доктрини, основними суб'єктивними правами пасажирів слід вважати право на свободу пересування, право на безпеку, право на сервіс і комфорт під час подорожі, право на захист у разі порушення суб'єктивних прав пасажирів.

10. Практичні аспекти виконання зобов'язань, що виникають з договору перевезення пасажирів автомобільним транспортом, найбільш характерно проявляють себе у відповідних принципах. Тож стосовно досліджуваних відносин, важливими принципами виконання зобов'язань за відповідним договором є принципи належного виконання зобов'язань, стабільності, розумності, справедливості, добросовісності, принцип ділової співпраці.

11. Необхідним і важливим для договору перевезення пасажирів автомобільним транспортом, видом забезпечення виконання зобов'язань є неустойка. Проте, при правовій регламентації неустойки на законодавчому рівні не слід її значно поширювати в текстах відповідних нормативно-правових актів, адже це має загрозу її трансформації надалі з виду забезпечення виконання зобов'язань у вид цивільно-правової відповідальності, що є зайвим.

12. За результатами проведеного дослідження у межах праці розроблені пропозиції щодо удосконалення ЦК України, які спрямовані на належне регулювання цивільних відносин, пов'язаних з перевезенням пасажирів автомобільним транспортом, а також сформульовані окремі положення та норми до змісту окремих частин запропонованого Кодексу автомобільного транспорту України. Зокрема, запропоновано: у ч. 1 ст. 307 ЦК України внести відповідні зміни; у ч. 1 ст. 313 ЦК України внести відповідні зміни; доповнити ЦК України ст. 527-1 з назвою «Якість виконання зобов'язання» відповідного змісту; доповнити ЦК України ст. 910-1 з назвою «Договір перевезення пасажирів автомобільним транспортом» відповідного змісту; доповнити ЦК України ст. 910-2 з

назвою «Належна якість послуги з перевезення пасажирів» відповідного змісту; п. 2 ч. 1 ст. 911 ЦК України викласти у певній редакції; ч. 1 та ч. 2 ст. 922 ЦК України викласти у певній редакції, а також доповнити ч. 4 відповідним змістом; доповнити ЦК України ст. 922-1 з назвою «Відповідальність перевізника за зобов'язаннями, що виникають з договору перевезення пасажирів, який має право проїзду за пільговою ціною» відповідного змісту; ст. 924 ЦК України доповнити ч. 3 відповідного змісту; доповнити ЦК України ст. 924-1 з назвою «Відповідальність пасажирів за зобов'язаннями, що виникають з договору перевезення» відповідного змісту.

СПИСОК ОПУБЛІКОВАНИХ ПРАЦЬ ЗА ТЕМОЮ ДИСЕРТАЦІЇ:

Статті у наукових фахових виданнях України:

1. Голенко І. П. Пасажир як сторона договору перевезення пасажирів автомобільним транспортом. *Вісник Луганського державного університету внутрішніх справ імені Е. О. Дідоренка*. 2012. Вип. 2. С. 248–260.
2. Голенко І. П. Договір перевезення пасажирів автомобільним транспортом. *Юридичний вісник. Повітряне і космічне право*. 2014. № 2. С. 109–114.
3. Голенко І. П. Підстави щодо виникнення відносин з перевезення пасажирів автомобільним транспортом. *Вісник Національного університету «Львівська політехніка» Юридичні науки*. 2015. № 813. С. 313–318.
4. Голенко І. П. Наукові дослідження відносин з перевезення пасажирів автомобільним транспортом. *Часопис Київського університету права*. 2016. № 1. С. 166–170.
5. Голенко І. П. Виконання зобов'язань за договором перевезення пасажирів автомобільним транспортом: на прикладі принципів виконання зобов'язань. *Вісник Запорізького національного університету*. 2019. № 1. С. 35–44.

Статті у наукових періодичних виданнях інших держав:

6. Голенко І. П. Место отношений по перевозке пассажиров автомобильным транспортом в системе гражданского права. LEGEA SI VIATA. 2017. № 3/2 (303). С. 39–43.

7. Golenko I. Regarding Some Guarantees of the Legal Status of a Passenger-Privileged Under a Contract of Carriage of a Passenger by Road. European Reforms Bulletin. 2020. № 4. P. 35–39.

Наукові праці, які засвідчують апробацію матеріалів дисертації:

8. Голенко І. П. Місце відносин щодо перевезення пасажирів автомобільним транспортом в системі цивільного права. *Римське право і сучасність*. Матеріали міжнародної наукової конференції (м. Одеса, 24 травня 2013 р.). м. Одеса: Національний університет «Одеська юридична академія». Міжнародний гуманітарний університет. 2013. С. 125–128.

9. Голенко І. П. Місце відносин щодо перевезення пасажирів автомобільним транспортом у цивільному праві. *Проблеми цивільного права та процесу*. Матеріали науково-практичної конференції, присвяченої світлій пам'яті Олександра Анатолійовича Пушкіна (м. Харків, 27 травня 2016 р.). м. Харків: Харківський національний університет внутрішніх справ. 2016. С. 204–206.

АНОТАЦІЯ

Голенко І. П. Правове регулювання цивільних відносин, пов'язаних з перевезенням пасажирів автомобільним транспортом. – Кваліфікаційна наукова праця на правах рукопису.

Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата юридичних наук за спеціальністю 12.00.03 – цивільне право і цивільний процес; сімейне право; міжнародне приватне право. – Харківський національний університет внутрішніх справ. – Харків, 2021.

Дисертація присвячена аналізу правового регулювання цивільних відносин, пов'язаних з перевезенням пасажирів автомобільним транспортом. У дисертаційній праці: виявлено проблематику дослідження та зроблено аналіз стану наукових досліджень цивільних правовідносин, пов'язаних з перевезенням пасажирів автомобільним транспортом; досліджено становлення цивільних відносин, пов'язаних з перевезенням пасажирів автомобільним транспортом в Україні та особливості їх регулювання на певному етапі їх розвитку; визначено поняття цивільних правовідносин, пов'язаних з перевезенням пасажирів автомобільним транспортом, встановлено види таких правовідносин і підстави їх виникнення; здійснено юридичну характеристику договору перевезення пасажирів автомобільним транспортом і встановлено його

істотні умови; визначено правовий статус пасажирів як сторони договору перевезення пасажирів автомобільним транспортом; з'ясовано особливості виконання зобов'язань і відповідальності сторін за договором перевезення пасажирів автомобільним транспортом.

За результатами проведеного дослідження запропоновано рекомендації щодо вдосконалення цивільно-правового регулювання відносин, пов'язаних з перевезенням пасажирів автомобільним транспортом.

Ключові слова: цивільні відносини, правове регулювання, перевезення, автомобільний транспорт, пасажир, договір, договір перевезення пасажирів автомобільним транспортом, відповідальність сторін за договором.

АННОТАЦІЯ

Голенко І. П. Правовое регулирование гражданских отношений, связанных с перевозкой пассажиров автомобильным транспортом. – Квалификационная научная работа на правах рукописи.

Диссертация на соискание ученой степени кандидата юридических наук по специальности 12.00.03 – гражданское право и гражданский процесс; семейное право; международное частное право. – Харьковский национальный университет внутренних дел. – Харьков, 2021.

Диссертация посвящена анализу правового регулирования гражданских отношений, связанных с перевозкой пассажиров автомобильным транспортом. В диссертационной работе: выявлена проблематика исследования и сделан анализ состояния научных исследований гражданских правоотношений, связанных с перевозкой пассажиров автомобильным транспортом; исследовано становление гражданских отношений, связанных с перевозкой пассажиров автомобильным транспортом в Украине и особенности их регулирования на определенном этапе их развития; определено понятие гражданских правоотношений, связанных с перевозкой пассажиров автомобильным транспортом, установлены виды таких правоотношений и основания их возникновения; проведена юридическая характеристика договора перевозки пассажиров автомобильным транспортом и установлены его существенные условия; определен правовой статус пассажира как стороны договора перевозки пассажира автомобильным транспортом; выяснены особенности исполнения обязательств и ответственности сторон по договору перевозки пассажиров автомобильным транспортом.

Обоснована необходимость разработки и принятия единого унифицированного нормативно-правового акта специальной действия –

Кодекса автомобильного транспорта Украины. Разработана структура этого проекта Кодекса и спроектированы нормы к отдельным его частям.

В ходе исследования разработаны авторские определения терминов «отношения, связанные с перевозкой пассажиров автомобильным транспортом», «договор перевозки пассажиров автомобильным транспортом», «пассажир», «услуга перевозки пассажира/пассажиров автомобильным транспортом» и др.

По результатам исследования разработаны предложения относительно усовершенствования правового регулирования отношений, связанных с перевозкой пассажиров автомобильным транспортом.

Ключевые слова: гражданские отношения, правовое регулирование, перевозки, автомобильный транспорт, пассажир, договор, договор перевозки пассажиров автомобильным транспортом, ответственность сторон по договору.

SUMMARY

Holenko I. P. Legal Regulation of Civil Relationships Related to Carriage of Passengers by Motor Vehicles. – Qualifying scientific work as the manuscript.

The thesis for a candidate's degree in the specialty 12.00.03 – civil law and civil procedure; family law; international private law. – Kharkiv National University of Internal Affairs. – Kharkiv, 2021.

The thesis is focused on the analysis of the legal regulation of civil relationships related to the carriage of passengers by motor vehicles. The author of the dissertation: has revealed the problematic of the research and has analyzed the state of scientific research of civil legal relations related to the carriage of passengers by motor vehicles; has researched the formation of civil relationships related to the carriage of passengers by motor vehicles in Ukraine and the peculiarities of their regulation at a certain stage of their development; has defined the concept of civil legal relations related to the carriage of passengers by motor vehicles, has clarified the types of such legal relations and the grounds for their occurrence; has accomplished legal characteristics of the passenger carriage contract by motor vehicles and has established its essential conditions; has determined the legal status of the passenger as a party to the passenger carriage contract by motor vehicles; has clarified the specific features for the fulfillment of obligations and responsibilities of the parties under the passenger carriage contract by motor vehicles.

It has been proved that private legal relationships related to carriage of passengers by motor vehicles are the type of civil legal relations, since such legal relations arise from autonomous acts between legally equal and property-independent participants and are aimed at satisfying the private interests of

individuals and legal entities. In most cases such civil legal relations (within the regulatory framework) are binding and belong to the contractual legal relations for the provision of passenger transport services by motor vehicles. If such legal relations acquire the character of protective ones, then they mostly belong to non-contractual legal relations. Then they are relative, binding and derived from the basic legal relationship.

The author has substantiated the necessity for the development and adoption of a single unified regulatory act of special action – the Code of Motor Transport of Ukraine. The structure of this draft Code and norms for its individual Parts have been developed.

In the course of the research, the author has elaborated own definitions of the terms of “relations related to the carriage of passengers by motor vehicles”, “passenger carriage contract by motor vehicles”, “a passenger”, “services for the carriage of passenger / passengers by motor vehicles”, etc.

Based on the results of the research, the author has elaborated suggestions for improving the legal regulation of relationships related to the carriage of passengers by motor vehicles.

Key words: civil relationships, legal regulation, transportations, motor vehicles, a passenger, a contract, passenger carriage contract by motor vehicles, responsibility of the parties under the contract.

Підписано до друку _____

Формат паперу 60x84 1/16. Папір для множних апаратів

Друк цифровий. Умовн. друк. арк. 0,9. Обл.-вид. арк. 1,1

Тираж 100 прим.

Надруковано у копії-центрі «Panda-Print»

(ФО-П Панарін В.С.)

61050, м. Харків, м. Фейєрбаха, 11-б